

Motion till riksdagen 2011/12:C403

av **Amineh Kakabaveh m.fl. (V)**

För en ny bostadspolitik med sociala och ekologiska förtecken

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
3	För en ny bostadspolitik med sociala mål.....	5
4	Bostadspolitiska mål för Vänsterpartiet.....	5
4.1	Blandade boendeformer	6
5	Ett allmännyttigt bostadsföretag i varje kommun.....	6
5.1	Behovet av obligatoriska bostadsförmedlingar	7
6	Trygghet att hyra i andra hand.....	7
6.1	Andrahandsmarknaden.....	7
6.2	Kommunal förmedling av andrahandslägenheter.....	8
6.3	Stärkt skydd för andrahandsboende	8
6.4	Förbättra besittningsskyddet för hyresgästerna	9
7	Inför boendeplaneringsprogram.....	10
7.1	Krav på boendeplaneringsprogram	10
7.2	Ekologisk hållbarhet.....	10
7.3	Utvecklad kvalitet i boendet och dess omgivning.....	12
7.4	Äldres boende och tillgänglighet.....	12
7.5	Funktionsnedsättning och tillgänglighet.....	12
7.6	Hissbidrag	13
7.7	Trygghet i boendet	13
7.8	Den kooperativa hyresrätten.....	14
8	Landsbygdsprogram	14
8.1	Upplåtelseform och detaljplan	15
8.2	Barnperspektiv i boendeplaneringen	15
8.3	Jämställdhetsperspektiv i planeringen.....	16
8.4	Folk- och bostadsräkning	16
9	Bryt boendesegregationen	16
9.1	Stärk boendeinflytandet	17
10	Stärk bostadsbidragen.....	18
10.1	Mål och syfte med bostadsbidragen	18

Fel! Okänt namn på

10.2	Ta bort åldersgränsen	19
10.3	Höj bostadstillägget	19
11	Handlingsplan mot hemlöshet.....	19
11.1	Hemlöshet: definitioner och räkningar	20
11.2	Regelbunden kartläggning av hemlösheten	22
11.3	Minska antalet vräkningar	22
11.4	Hyresvärdarnas val av hyresgäster	23
11.5	Bostad som en rättighet för alla.....	24

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om blandade boendeformer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett allmännyttigt bostadsföretag i varje kommun.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bostadsförmedlingar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skarpare åtgärder mot oskäligen hyror vid andrahandsuthyrning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunal förmedling av hyreslägenheter med andrahandskontrakt.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stärkt skydd för andrahandsboende.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stärkt besittningsskydd för hyresgäster.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunala boendeplaneringsprogram.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om cykelvägars starkare ställning i plan- och bygglagen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om certifiering utifrån Miljöbyggnadsmodellen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder i allmännyttan på svaga bostadsmarknader.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett sammanhållet bostadsprogram för landsbygden.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjlighet att bestämma upplåtelseform i kommunens detaljplan.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stärkt boendeinflytande.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kollektivhus.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nollvision mot hemlöshet.¹
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en definition av hemlöshet.¹
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regelbunden kartläggning av hemlösheten.¹
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder mot vräkningar.

Fel! Okänt namn på

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vräkning av barnfamiljer bör förbjudas.¹
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om allas rätt till en bostad.¹

¹ Yrkandena 16–18, 20 och 21 hänvisade till SoU.

3 För en ny bostadspolitik med sociala mål

Vänsterpartiet menar att vi ska ha mål för människors boendevillkor. Det är t.ex. viktigt för barn och unga att ha ett bra boende om man ska klara skolan.

Segregationen i boendet måste minska. Människor med olika funktionsnedsättning ska kunna bo i och besöka olika områden med olika upplåtelseformer. Tillgång till boende utan krav på stora kapitalinsatser är viktigt för en väl fungerande arbetsmarknad och möjlighet till studier. Utomhusmiljöer ska bidra till trygghet för både kvinnor och män. Det finns många motiv till en aktiv politik för människors boendevillkor.

Allmännyttan ska värna rätten till en bra bostad och boendemiljö utan krav på egen ekonomisk insats. Verksamheten ska bedrivas utan vinstsyfte och utifrån en långsiktig självkostnadsprincip. Den försvagning som i dag pågår av allmännyttan kommer oundvikligen leda till en försämring av möjligheterna att föra en social bostadspolitik i framtiden. Utförsäljning av kommunal egendom i form av hyresrätter, oftast till underpriser, skapar nya trösklar för kommande generationers möjlighet att skaffa en bostad utan stora kapitalinsatser.

Alla kommuner ska vara skyldiga att i egen regi, eller genom regional samverkan, ordna en bostadsförmedling som är transparent, förmedlar de flesta såväl allmännyttiga som privata lägenheter och som fördelar lägenheter enligt turordning samt social och medicinsk förtur. Bostadsförmedlingen ska också kunna förmedla andrahandskontrakt.

Allmännyttan är, tillsammans med planmonopolet, kommunernas viktigaste verktyg för att låta ett rättviseperspektiv genomsyra bostadspolitiken i enlighet med Vänsterpartiets mål för bostadspolitiken – dvs. att skapa socialt hållbara boendemiljöer där alla får plats.

4 Bostadspolitiska mål för Vänsterpartiet

1. Efterfrågan på olika boendeformer ska tillgodoses med hjälp av politiska styrmedel.
2. Samhället har ett särskilt ansvar för att tillgodose efterfrågan på boende som inte kräver höga kapitalinsatser, dvs. hyresrätter. Se även motion om byggande av hyresrätter.
3. Samhället ska ge möjlighet för människor att välja olika alternativ efter t.ex. ålder, familjeförhållanden, studietid m.m.
4. Samhället ska ha styrmedel så att efterfrågan på boende till rimliga kostnader tillgodoses i landets alla kommuner.
5. Boende ska kunna ha inflytande över sitt boende och boendemiljöer utan finansiella insatser.
6. Bostadspolitiken ska bidra till en dynamisk arbetsmarknad och goda studiemöjligheter.

Fel! Okänt namn på

7. En progressiv miljö- och energipolitik ska genomsyra bostadspolitikens utformning.
8. Boendemiljöer ska bidra till såväl kvinnors som mäns frihet att välja vad man gör och var man tillbringar sin tid. Kvinnor ska kunna ta en kvällspromenad utan att känna rädsla.
9. Boende och samhällsmiljöer ska bidra till en frihet för alla att välja var man kan tillbringa sin tid och vara verksam. Inte minst i större orter ska ”öppen stad” vara i fokus för t.ex. låginkomsttagare och småföretagare. Höga trösklar via avgifter och höga hyror ska motverkas.
10. Boendeplanering ska ske så att bostadsområden och enskilda hus är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning, unga som äldre.
 10. Boendeplaneringen ska motverka klassklyftor och segregation.
 11. Bostadsområden ska planeras utifrån ett barnperspektiv.

4.1 Blandade boendeformer

Människors möjligheter att välja hur de vill bo bör stärkas. Bostadspolitiken är därför viktig för att aktivt bekämpa segregationen. Sverige behöver fler bostadsområden med blandade boende- och upplåtelseformer. Det är angeläget att kommunerna genom en aktiv bostadspolitik bidrar till ett varierat utbud på de lokala bostadsmarknaderna. På så vis förbättras möjligheterna för den enskilde att bo i en bra bostad, vilket är ett viktigt välfärdspolitiskt mål, samtidigt som utveckling inom näringsliv och arbetsmarknad främjas.

Vänsterpartiet föreslår mer av kompletteringsbebyggelse av hyresrätter i utpräglade villaområden och områden där bostadsrätter dominerar liksom kompletteringsbebyggelse av villor, radhus och bostadsrätter i områden som domineras av hyresrätter. Även kompletteringsbebyggelse av radhus, kedjehus eller parhus i hyresform bör prövas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Ett allmännyttigt bostadsföretag i varje kommun

När regeringen upphävde tillståndsplikten vid överlåtelser av kommunala bostadsföretag i Allbolagen uppgavs ett av skälen för lagändringen vara att alla kommuner inte har allmännyttiga bostadsföretag. Utifrån Vänsterpartiets perspektiv framstår det som ytterst märkligt att man motiverar upphävandet av ett generellt regelverk som träffar alla kommuner enbart för att en handfull kommuner inte har ett allmännyttigt bostadsbolag. Vänsterpartiet anser i denna fråga att den handfull kommuner som regeringen syftade på borde ha ett allmännyttigt bostadsbolag.

Vi menar att det är viktigt att kommunerna stärker sina bostadsföretag och utvecklar möjligheterna att tillhandahålla bra bostäder till självkostnads- och

bruksvärdesprinciper. Av detta skäl anser vi att det i varje kommun ska finnas minst ett allmännyttigt bostadsbolag. I syfte att uppnå detta bör de kommuner som i dag saknar ett allmännyttigt bostadsbolag ha ansvar för att ett sådant på sikt byggs upp i kommunen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.1 Behovet av obligatoriska bostadsförmedlingar

I 3 § bostadsförsörjningslagen står det att inrättandet av en bostadsförmedling och regionalt samarbete är frivilligt. Regeringen kan, om behov föreligger, ålägga en kommun att inrätta en bostadsförmedling lokalt eller regionalt. En bostadsförmedling har, förutom att den kan fördela bostäder på ett socialt rättvist sätt, betydelse för att skapa ett instrument för boendeplanering genom att statistik på önskade bostäder avseende läge och storlek blir tillgänglig. Vi vill också att alla kommuner ska vara skyldiga att i egen regi, eller genom regional samverkan, ordna en bostadsförmedling som är transparent, förmedlar de flesta såväl allmännyttiga som privata lägenheter och som fördelar lägenheter enligt turordning samt social och medicinsk förtur. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Trygghet att hyra i andra hand

6.1 Andrahandsmarknaden

I storstadsregionerna och andra kommuner med inflyttning råder sedan flera år bostadsbrist med stigande bostadspriser, ökande grad av inneboende och andrahandsuthyrning, och framväxten av en svart hyresmarknad som följd. Enligt kommunerna själva tillhör grupperna unga och äldre de grupper som drabbas värst när bostadsbrist uppstår.

Enligt Fastighetsägarna Stockholm betalar andrahandshyresgäster i snitt 70 % mer i hyra än vad förstahandskontraktssinnehavare gör. Det finns t.o.m. exempel där personer har betalat 200 % högre hyra än vad som står på hyresavin. Samtidigt rapporterar Hyresgästföreningen att den typ av medlemsärenden som ökat mest i hyresnämnderna rör just återbetalning av för hög andrahandshyra.

Enligt hyreslagen kan den som betalat för mycket i hyra i andra hand vända sig till hyresnämnden och få hyran prövad i efterhand. Om hyresnämnden gör bedömningen att hyran varit för hög ska förstahandshyresgästen betala tillbaka den överskjutande delen till andrahandshyresgästen.

De former av spekulation och ekonomisk exploatering som förekommer inom boendet skapar stora orättvisor och ska bekämpas. Ockerhyror vid andrahandsuthyrning och svarthandel med förstahandskontrakt handlar om hur resurser överförs på orättfärdiga grunder mellan parter som befinner sig i ett icke jämlikt maktförhållande.

Fel! Okänt namn på

Sanktioner mot oskäligen hyror i andrahandslägenheter bör skärpas. Bruksvärdeshyror vid andrahandsuthyrning måste säkras. I dag kan hyresnämnden döma att oskäligen hyra återbetalas. Någon sanktion utöver detta är inte brukligt. Flera åtgärder bör utredas. Det finns t.ex. i brottsbalken bestämmelser om ocker. Hyresnämnden skulle kunna översända mål om oskäligen hyra till åklagare för en aktivare prövning mot bestämmelserna om ocker. Regeringen bör återkomma med skarpere åtgärder mot oskäligen hyror vid andrahandsuthyrning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.2 Kommunal förmedling av andrahandslägenheter

I en solidarisk bostadspolitik ska det finnas kommunala eller regionala bostadsförmedlingar som i huvudsak förmedlar hyreslägenheter med förstahandskontrakt. Kommunala bostadsförmedlingar ägnar sig vanligtvis inte åt att förmedla andrahandslägenheter. Den förmedlingen sker i stället genom privata förmedlingar mot betalning och utan kontroll av, eller krav på, rimliga hyror. I många fall kan det handla om kostnader på flera tusen kronor för att få ett kontrakt på några månader och till det läggs dessutom ofta minst sagt oskäligen hyror. Ytterst är det hyresvärden som ska godkänna en andrahandsuthyrning.

Alla är beroende av en bostad, vilket påverkar relationen mellan förstahands- och andrahandshyresgäst. Ockerhyror är en tydlig form av exploatering och utnyttjande av människor som befinner sig i en beroendeställning. För att skapa rättvisa villkor för dem som söker bostad i regioner med bostadsbrist anser vi att en översyn av förmedlingen av bostäder ska göras så att den även omfattar frågan om obligatorisk förmedling av andrahandslägenheter inom ramen för kommunala bostadsförmedlingars verksamhet. Denna typ av förmedling är önskvärd för att minska riskerna för att redan utsatta människor drabbas av ocker i form av oskäligen hyror och orimligen förmedlingsavgifter.

Dessutom skulle en sådan lösning även innebära ökad säkerhet för den som vill hyra ut sin bostad med gott uppsåt. Kommunala förmedlingar kan ges uppdraget att kontrollera att hyror sätts på en nivå som motsvarar bruksvärdet. Mot bakgrund av detta bör regeringen utreda förutsättningarna och villkoren för kommunal förmedling och uthyrning av lägenheter i andra hand. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 Stärkt skydd för andrahandsboende

Vänsterpartiet menar att boende som hyr i andra hand behöver starkare rättigheter. I dag kan inte andrahandshyresgästen göra något för att få bo kvar om förstahandshyresgästens rätt förfaller och ej heller få sin rätt att bo kvar prövad enligt gällande lagstiftning.

Under vilka villkor förstahandshyresgästens besittningsskydd upphör, t.ex. genom att denna avlider, hur länge andrahandshyresgästen har haft lägenheten och vilka särskilda behov andrahandshyresgästen har, prövas inte heller i dag.

Vänsterpartiet menar att andrahandshyresgästen ska kunna få sin besittningsrätt prövad enligt fastlagda kriterier och träda in i förstahandshyresgästens ställe om dennes hyresrätt upphör enligt ovan nämnda skäl. Regeringen bör utreda och återkomma med förslag till kriterier för under vilka omständigheter andrahandshyresgästens rätt att överta besittningsskyddet kan komma att gälla. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.4 Förbättra besittningsskyddet för hyresgästerna

Besittningsskyddet, dvs. hyresgästens rätt att bo kvar i sin lägenhet så länge man själv önskar, borde vara en självklarhet i ett modernt välfärdssamhälle. Men efter ett beslut i Svea hovrätt i våras (ÖH 4617-09) är det uppenbart att skyddsreglerna för hyresgästerna måste förstärkas. Hovrättens beslut innebär att en hyresgäst inte har rätt att behålla sin ursprungliga lägenhet som är och har varit hans hem sedan 20 år på grund av att han, enligt folkbokföringslagen, är skyldig att vara folkbokförd på den adress där övernattningslägenheten finns. Det sistnämnda är en konsekvens av att hyresgästen använde övernattningslägenheten som bostad under veckorna då han arbetade på en ort som det inte var möjligt att dagpendla till, medan han endast kunde tillbringa helgerna i den lägenhet som var hans egentliga hem.

Efter hovrättens beslut är det uppenbart att folkbokföringsreglerna och hyreslagens besittningsskyddsregler inte harmonierar med varandra. Vår uppfattning är att man ska vara folkbokförd där lagen säger att man ska vara folkbokförd. Men det är också vår uppfattning att man ska vara berättigad att få ha kvar den bostad där man är socialt förankrad och har sitt hem, sin släkt och sina vänner och bekanta. Hovrättens beslut innebär i stället att många hyresgäster som veckopendlar riskerar att tvingas bort från sina hem, alternativt att folkbokföringsreglerna kommer att kringgås.

Dagens a-kasseregler bidrar till att försätta hyresgäster i en besvärlig situation. För att kunna få arbetslöshetsunderstöd är en arbetssökande tvungen att stå till arbetsmarknadens förfogande och vara beredd att söka och ta arbete i hela landet enligt de nya regler som gäller. Om man inte gör det kan man förlora rätten till ersättning. Syftet är bl.a. att göra arbetsmarknaden mer rörlig. Om man erbjuds heltidsarbete på annan ort dit det inte är möjligt att dagpendla måste man därför skaffa sig en övernattningsbostad och dessutom vara folkbokförd på denna adress. Enligt ovan nämnda beslut från Svea hovrätt kan hyresgästen i en sådan situation bli uppsagd från sin ursprungliga bostad och förlora sitt hem på den ort där hyresgästen är socialt förankrad. Detta måste anses vara fullständigt orimligt.

Mot bakgrund av ovanstående bör regeringen göra en skyndsam översyn av ovan nämnda regelverk i syfte att trygga hyresgästernas rätt till sina hem

Fel! Okänt namn på

och därmed stärka deras besittningsskydd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Inför boendeplaneringsprogram

7.1 Krav på boendeplaneringsprogram

Rätten till en bostad stärktes i viss mån i samband med införandet av bostadsförsörjningslagen (2000:1383). Dessvärre är lagen otillräcklig och otydlig i sin utformning. För Vänsterpartiet är planering av bostäder och boendemiljöer en central fråga för att kommunerna ska kunna ta sitt ansvar för en social bostadspolitik. I en sådan strävan krävs att man tar ett helhetsgrepp i planeringen och lagstiftningen bör ändras från att handla om bostadsförsörjning till att ha en inriktning mot obligatorisk boendeplanering.

Det ska vara obligatoriskt för kommunerna att upprätta boendeplaneringsprogram för att garantera hög kvalitet i bostäder och boendemiljöer. Boendeplaneringsprogrammen ska vara heltäckande och övergripande och redovisas till regeringen via länsstyrelserna. De ska behandla såväl handlingsplaner för nyproduktion och ombyggnad som förändringar i service, infrastruktur och omgivande miljö.

Kvalitetskraven ska utvecklas ytterligare för att omfatta energi- och miljökrav, trygghet och säkerhet, feministiskt perspektiv, tillgänglighet, barnperspektiv samt social och ekologisk hållbarhet. Det som ovan anförs om innehållet i kommunala boendeplaneringsprogram bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.2 Ekologisk hållbarhet

Vänsterpartiet menar att det ska ställas höga krav på samhällelig samverkan för ekologisk hållbarhet. Samtliga aktörer måste ta sitt ansvar i samhällsplanering, byggande, förvaltning och boende. Det omfattar förändringar inom redan byggda miljöer och det ställer höga krav på miljöanpassning i tillkommande bebyggelse. Uppvärmning av bostäder står för nästan 40 % av energiförbrukningen i samhället. Vid ny- och ombyggnad ska energiförbrukningen minimeras. Transporter till och från bostaden förbrukar mycket energi, särskilt biltransporter.

Cykeln är ett viktigt transportmedel. Aspekter som minskad miljö- och klimatpåverkan, förbättrad hälsa och ökad trafiksäkerhet är alla intimt förknippade med cykeln. Men det finns även positiva sociala dimensioner i och med att det är ett relativt billigt transportfordon. Det gör att den är tillgänglig även för människor med låga inkomster, t.ex. barn och ungdomar. Kvinnor och män använder sig i lika stor utsträckning av cykel som transportmedel. Eftersom kvinnor dock har lägre tillgång till bil och lägre inkomster än män kan satsningar för en ökad cykeltrafik ändå ses som en jämställdhetsfråga

inom trafikpolitiken. Rätten till cykelvägar i bostadsområdena bör förtydligas i de planeringsinstrument som finns i plan- och bygglag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Trots den stora betydelsen av cykeln, är det sällan cyklar prioriteras i trafiken eller ges tillräckliga resurser till investeringar. När alla talar om vikten av transportslagsövergripande lösningar finns nästan aldrig cykeln med som en del i en helhet.

Vid planering av nya bostäder och förändringar i befintlig bebyggd miljö ska höga krav ställas på energisnåla transportmöjligheter och minskad bilanvändning. Det förutsätter ett planeringsperspektiv som väger samman de ekologiska, ekonomiska och sociala aspekterna med markanvändnings- och bebyggelsefrågorna.

I Sverige och i andra länder växer det fram olika former av certifieringssystem. Vissa system inriktar sig på begränsade variabler i enskilda hus, andra tar bredare grepp kring hela bostadsområden och dess livsmiljö. Det finns minst 13 sådana certifieringsmodeller i en skala från byggvaror, via byggnader och fastigheter till anläggningar och stadsdelar. Modellerna placeras också efter hur många aspekter de tar med i bedömningen (från ett fåtal till många). En modell mäter t.ex. bara energiförbrukning medan det brittiska systemet Breeam baseras på svar på 100 frågor (Breeam Community för certifiering av stadsdelar). Om man bedömer miljöpåverkan bara på byggnadsnivå missar man sådana saker som avloppssystem, ingrepp i naturen med mera. I bedömningen av miljöpåverkan av stadsdelar ingår inte anslutning till fjärrvärme eftersom systemet sträcker sig över en hel region (kan bedömas med en modell för infrastrukturanläggning).

Bara 1 % av byggnadsbeståndet är nybyggnad så man måste ha modeller som fungerar även för ombyggnad. Bostadsbeståndet från rekordåren måste byggas om kraftigt om samhällets miljömål ska uppfyllas.

Hittills har ca 400 byggnader certifierats i Sverige (obs.: byggnader, inte stadsdelar). Det är branschen själv som sköter certifieringen genom Sweden Green Building Council med många medlemmar och utan statliga pengar (utom en mindre summa från Delegationen för hållbara städer). Kostnaden för själva certifieringen och företagets egen arbetskostnad kan variera från 75 000 till 12 miljoner. En studie visade att det blir 1–10 % dyrare att bygga en miljöklassad byggnad, men den kostnaden ansågs uppvägas av vinster på längre sikt (lägre energiförbrukning, inga sjuka hus, inga skadliga kemikalier, bättre avfallshantering m.m.). En studie av ett urval byggnader visar att certifierade byggnader fanns bland både dyra och billiga byggnader, med viss övervikt bland de billigare.

Ett certifieringssystem som utvecklats är ”miljöbyggnad”. Detta system tar upp både energifrågor, inomhusmiljö, material och kemikalier. Det är viktigt att det finns ett certifieringssystem som kan slå igenom på bredden och är relativt enkelt och begripligt. Systemet måste vara kostnadseffektivt och gälla i alla kommuner. Olika regler i olika kommuner driver upp produktionskostnaderna. För att det dessutom inte ska anpassas till enskilda byggföretags specifika inriktningar och varumärkesstrategier bör en certifieringsmodell anpassas till

Fel! Okänt namn på

svenska lagar och förordningar. Detta sker lämpligtvis i Boverkets byggregler; det finns då även ett uppdrag och myndighetsansvar för efterlevnad och utveckling. Regeringen bör utveckla ett certifieringssystem utifrån miljöbyggnadsmodellen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.3 Utvecklad kvalitet i boendet och dess omgivning

Framtagandet av boendeplaneringsprogrammen bör ta sin utgångspunkt i det enskilda bostadsområdet, med ett tydligt boendeinflytande och med en helhetssyn där boendet och boendemiljön står i centrum för en rad frågor. Arbetet berör en rad områden och kräver därför ett stort mått av samarbete över förvaltningsgränser och kommunala nämnder, där varje infallsvinkel och synpunkt ska utgå från ett helhetstänkande med målet att uppnå ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle.

Människan ska stå i centrum för utformningen av bostäder och bostadsområden. Hög kvalitet i boendet bidrar till social och ekologisk hållbarhet. Det förutsätter närhet till grönska och vatten, frihet från buller, samt luft och ljus i boendet. Det förutsätter också god estetik och medveten färgsättning och formgivning i boendemiljöerna. Befintlig bebyggelse måste vårdas väl. Kulturhistoriska bebyggelsemiljöer är värdefulla och ska hanteras varsamt och bevaras så långt möjligt.

Boendemiljöer ska anpassas till alla som bor där. Omfattande krav bör ställas för att garantera hög kvalitet och god tillgänglighet i bostaden och dess omgivning. De problem som uppstår med skadliga ämnen och ljud måste bekämpas med tydliga regler om begränsningar och ansvar. Boendet ska skyddas från ohälsosamma boendeförhållanden på grund av radon, mögel, dålig ventilation, buller etc.

7.4 Äldres boende och tillgänglighet

De kommande årtiondena kommer andelen äldre att öka. Det ställer särskilda krav på anpassning av bostäder, bostadsområden, service och trafiksystem. Två huvudspår kan urskiljas i utvecklingen av boendet för äldre, dels ökade möjligheter att bo kvar i den egna bostaden genom anpassningar i det befintliga beståndet, dels ökade möjligheter att få en bostad i någon form av äldreboende. I båda fallen ställs det särskilda krav på tillgänglighet och handikappanpassning.

7.5 Funktionsnedsättning och tillgänglighet

Samhället har ett omfattande ansvar för en generell tillgänglighet och anpassning av boendet för personer med olika former av funktionsnedsättning utifrån individuella behov. Kvinnor och män med funktionsnedsättningar ska ha

ett stort inflytande över det egna boendet och dess närmiljö. Rättigheterna att kräva anpassningar och ombyggnader av den egna bostaden bör öka. Kommunerna ska givetvis behandla frågan om boende för människor med funktionsnedsättningar och äldre i arbetet med boendeplaneringsprogram. Kontroll av och sanktioner för reglernas efterlevnad ska skärpas.

7.6 Hissbidrag

Det är bra att Äldredelegationen belyser frågan om hissbidrag och pekar på vikten av att ett sådant bidrag utgår under en längre period. Förslaget att koppla ett bidrag till att kommun och bostadsföretag gjort en helhetsbedömning av boendet för äldre i bostadsområdet ifråga är bra. Hissbidrag bör utformas som ett tillgänglighetsbidrag för att även täcka in sådana tillgänglighetsskapande åtgärder som behövs utöver hissen och som kan vara nödvändiga för att hissen som sådan ska ha någon betydelse för tillgängligheten i fastigheten. Se även Vänsterpartiets budgetmotion (2010/11:Fi243).

7.7 Trygghet i boendet

I ett boendeplaneringsprogram ska brottsförebyggande arbete vara en självklar del. För att värna kvinnors rätt till trygghet och säkerhet bör kommunerna åläggas att ta fram ett program för kvinnofrid. I den del som handlar om boendet ska kvinnofridsprogrammet vara en del av boendeplaneringen.

Problemet med otrygghet och rädsla är mycket komplext och sträcker sig utanför bostadspolitikens gränser. Den fysiska miljön har dock stor betydelse för säkerhet och trygghet, vilket ska beaktas i planering och förvaltning av bostäder. Undersökningar gjorda av Statistiska centralbyrån och Sifo har visat att trygghet är den viktigaste enskilda faktorn i val av bostad samtidigt som många, framför allt unga kvinnor, upplever både otrygghet och rädsla i sin närmiljö. Detta kan även gälla äldre kvinnor och män.

Trygghet i bostadsområdet är väsentligt för trivsel och gemenskap. Boendet är den kanske viktigaste grunden för våra liv och våra möjligheter att förverkliga våra livsprojekt. Om rädsla och otrygghet får breda ut sig i våra bostadsområden, hur ska vi då kunna utveckla ett demokratiskt samhälle där alla har en möjlighet att delta och bidra?

Det ska vara en självklarhet att känna sig trygg och säker i sitt eget bostadsområde. Samtidigt är det betydelsefullt att bevara öppenhet och tillgänglighet. Det finns mycket som talar för att situationen i många bostadsområden snarare försämras än förbättras avseende otrygghet och rädsla, men det går självklart att vända utvecklingen. Detta förutsätter att en rad åtgärder sätts in både av förebyggande karaktär och med bättre hjälp åt dem som redan drabbats. Barnperspektivet måste här vara framträdande. Samhället ska aktivt arbeta brottsförebyggande genom breda samverkansprojekt mellan lokala myndigheter, organisationer och medborgare.

Fel! Okänt namn

7.8 Den kooperativa hyresrätten

Juridiskt finns det två olika typer av kooperativa hyresrättsföreningar: dels hyresmodellen, som innebär att föreningen hyr huset där man bor, dels ägarmodellen, i vilken föreningen äger huset man bor i. I dag är hyresmodellen den helt dominerande formen.

Kooperativ hyresrätt brukar beskrivas som en spekulationsfri upplåtelseform, som befinner sig i en nisch mellan den konventionella hyresrätten och bostadsrätten. Tanken är att boendeformen ska innehålla ett större inslag av boendedemokrati och självförvaltning än för den vanliga hyresrätten, samtidigt som den inte ska tvinga den enskilde till lika stora ekonomiska satsningar som en bostadsrätt vanligen kräver. Upplåtelseformen ger heller inte utrymme för sådana spekulativa inslag som ibland kan prägla bostadsrätten. Information om den kooperativa hyresrätten bör stärkas.

8 Landsbygdsprogram

På orter med svag bostadsmarknad har bostadsföretagen ofta svåra ekonomiska problem. En enskild kommun och/eller deras bostadsföretag har små möjligheter att påverka produktivkrafternas utveckling, en utveckling som slår igenom globalt. En stat kan stödja dessa kommuner och företag. Statens Bostadskreditnämnd (BKN) beräknar att det finns ett behov av att skriva ner värdena med ca 3 miljarder kronor i dessa företag fram till år 2015. För många kommuner blir detta en övermäktig uppgift. Det behövs en samverkan med berörda parter kring ett program för att hantera problem på svaga marknader. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det finns också företag som är i behov av att rekrytera personal, ibland specialistkompetens, och då är bostadsfrågan central. Det kan finnas låneproblem att bygga en villa på orter med fallande priser på villor. Det kan innebära ett nyproduktionspris som överstiger marknadsvärdet på fastigheten. Denna situation kan innebära stora problem för det lokala näringslivet och för enskilda familjer. BKN har lämnat förslag till kreditgarantier i denna situation.

Ett annat problem på vissa orter med svag bostadsmarknad är att de som önskar t.ex. flytta från ett egna hem till en hyreslägenhet på ålderns höst saknar alternativ. En viss möjlighet till rörlighet på den lokala bostadsmarknaden stannar upp. Med ekonomiskt svaga bostadsföretag hindras då den lokala möjligheten att tillgodose efterfrågan.

Lokalt kan även kreditgarantieföreningar (KGF) och sparbanker spela en kompletterande roll vid finansiering av ny- eller ombyggnad av bostäder. Betydelsen av KGF i glesbygd är något som bl.a. föreningen Småkom tar upp. Småkoms bostadspolitiska arbetsgrupp anser att det krävs en samordnad statligt ledd bostadspolitisk strategi om vi skall kunna bryta dödläget på bostadsbyggnadsfronten i landsbygdens många kommuner och skapa en långsiktigt hållbar och framtidsinriktad bostadsproduktion. Det räcker således inte

med enstaka insatser som exempelvis ändrad hantering av strandskyddsbestämmelserna och ett mer rationellt byggande. Vi behöver enligt Småkom en genomtänkt och helhetsinriktad politik som säkerställer ett efterfrågestyrt byggande, en relativt jämn och kostnadskontrollerad produktion av hög kvalitet under längre perioder och en strategi som ger lokala byggföretag och materielleverantörer rättvisa konkurrensmöjligheter i förhållande till de stora nationella och regionala byggbolagen. Småkom vill med detta program bidra till en sådan policy och utveckling på bostadsfronten.

Vänsterpartiet delar Småkoms bedömning av att det behövs en samordnad bostadspolitisk strategi för landsbygd och mindre orter. Regeringen bör återkomma med förslag på ett sammanhållet bostadsprogram för landsbygden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.1 Upplåtelseform och detaljplan

I 5 kap. 7 § plan- och bygglagen regleras kommunens möjlighet att utifrån ett program ge förutsättningar för hur ett bostadsområde ska bebyggas, antal lägenheter, upplåtelseform osv. Detta är inget absolut krav. Frånvaron av krav på obligatoriska boendeplaneringsprogram i samband med översynen av översiktsplaner är utan tvekan en orsak till den svaga samhällsdebatten kring boendefrågor. Det är betydelsefullt att ta hänsyn till det redan byggda och planera på ett sådant sätt att vi bryter segregation och utanförskap.

Med ett krav på obligatoriska boendeplaneringsprogram som bl.a. skulle ta upp aspekterna på segregering och lösningar för de grupper som är eller riskerar att bli hemlösa skulle vi få en aktiv debatt i kommunerna om hur vi bygger ett samhälle där alla får plats. Genom en medveten boendeplanering som tar sikte på byggande med blandade upplåtelseformer kan vi bryta den segregering som framför allt präglar våra stora städer. Ett exempel på förbättring kan vara att i PBL (plan- och bygglagen) ge kommunerna möjligheten att bestämma upplåtelseformen i detaljplanen. Den regionala nivån kan också behöva stärkas i storstadsområdena. Den förändringen kan skydda hyresrätten som upplåtelseform. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

8.2 Barnperspektiv i boendeplaneringen

Barns rätt till en trygg och fri utemiljö måste vara en grundpelare i samhällsbyggandet. Unga måste ges möjlighet att förflytta sig på egen hand mellan fritidsaktiviteter, skola och hem. Inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse ska det finnas lämpliga platser för lek, motion och annan utevistelse. Flickors och pojkars perspektiv måste därför självklart vara en del i ett boendeplaneringsprogram.

Fel! Okänt namn

8.3 Jämställdhetsperspektiv i planeringen

Samhällsplanering förväntas i stor utsträckning vara till lika stor nytta för kvinnor som för män. Planeringen tar sin utgångspunkt i att den är till för alla, men kön har betydelse för samhällsplaneringen och det är vanligt att planeringen i högre grad svarar mot männens behov och mindre mot kvinnornas.

Jämställdhetsperspektivet ska alltid finnas med i ett boendeplaneringsprogram.

8.4 Folk- och bostadsräkning

Vänsterpartiet menar att en god bostadsstatistik med upplåtelseform, lägenhetstyp med antal rum och area, och antal som bor i lägenheten/bostaden är viktig för att ha goda förutsättningar för en bra bostadsförsörjning och bostadsplanering. Folk- och bostadsräkningen är en viktig del av den svenska sociala bostadspolitiken och grunden i en god planering av bostadsbyggandet.

9 Bryt boendesegregationen

I Sverige ökar orättvisorna. En del blir allt rikare och får mer makt, medan andra hålls utanför och förblir maktlösa. Konsekvenserna av samhällets växande klyftor avspeglas tydligt i boendet. Människors ekonomiska och sociala villkor avslöjas genom vilket område de bor i. Den svenska bostadsmarknaden är segregerad, dvs. olika befolkningsgrupper bor fysiskt åtskilda från varandra, men den är också segmenterad, vilket betyder att de olika upplåtelseformerna i hög grad är geografiskt åtskilda. De med lägst inkomster i dagens Sverige bor oftast i hyresrätter. Av hushåll med låga inkomster bor sex av tio i hyresrätt. Personer med utländsk bakgrund bor ofta i hyresrätt, medan de som bor i villa till största delen har svensk bakgrund. Boendesegregation är inte någon nyhet.

När invandrade flyttat in har standarden på samhällsservicen i vissa områden försämrats. Konsekvensen av den strukturella rasismen har lett till att de med låga inkomster frivilligt eller ofrivilligt har fått stanna medan de rika kunnat flytta till mer attraktiva områden. Forskning visar att etniska grupper söker sig till varandra. Problemet är att man fastnar i förorterna som invandrare eftersom det är svårt att få boende i centrum. Det tar mer än 15–20 år att kunna få bostad i centrum i större orter för många invandrade personer.

Vänsterpartiet är överens med Boverket, regeringen m.fl. att ett sätt att attackera denna problematik är att öka blandningen av upplåtelseformer i olika bostadsområden. Detta kan vara ett sätt att minska segregationen. Ungefär där tar likheterna slut.

Regeringens ensidiga fokusering på att genomföra ombildningar från hyresrätt till bostadsrätt i storstädernas förorter, i syfte att ”minska segregationen”, går i princip tvärtemot Vänsterpartiets analys av vilka behoven är.

Politiken använder samhällsplaneringen som verktyg för att motverka boendesegregation, men i själva verket bestäms stadens utveckling utifrån helt andra krafter och intressen. Även om det är kommunen som har ansvaret för utformningen av planeringen har högerregeringens politik medvetet lett till att marknadens krafter har stärkt sitt inflytande.

I proposition 1997/98:165 pekas segregationen ut som ett hot som kan undergräva den grundläggande förutsättningen i varje samhälle.

Än i dag saknar vi en politik för att motverka den rådande segregationen i våra stora städer. Vänsterpartiets farhågor om bostadssegregationen har fått medhåll av många forskare och samhällsvetare. Dessa har bl.a. efterlyst en blandning av olika upplåtelseformer i varje bostadsområde som en lösning. Genom en differentierad bebyggelse ska förutsättningar skapas för möten människor emellan som också ger möjlighet till en bättre och högre samhällsservicenivå.

Ju mer utsatt ett område är utifrån ett klassperspektiv desto mer har boendesegregationen blivit synlig. I de flesta förorter finns nästan inga riktiga arbetsplatser kvar medborgarna har inte någon nära samhällsservice. En total segregation och utsatthet råder utifrån både klass och etniskt perspektiv.

Bostadssegregationen har förödande konsekvenser för både individerna och samhället. Det finns stor risk att bostadslagstiftningen som leder till hyreshöjningar och omvandlingar av hyresrätter förstärker segregationen ännu mer. Detta gäller inte bara låginkomsttagare som varken kan betala höga hyror eller ha råd att ta miljoner från banken för att köpa sig en bostad. Många vill omvandla de allmännyttiga bostäderna för att sedan tjäna hundratusentals kronor vid en snabb affär. Forskaren Emma Holmqvist hävdar i sin forskning att incitamenten för genomförande av omvandlingar har varit ekonomiska.

Målet med blandade upplåtelseformer kan genomföras med statliga subventioner och styrmedel. Den rådande bostadssegregationen har ökat under längre tid. Detta har slagit hårt mot den nya generationen av ungdomar och många med utländsk bakgrund som inte är väletablerade på arbetsmarknaden. Det behövs en politik som ser hela befolkningen och inte minst ungdomar.

Ägandet per automatik gör inte heller människan lycklig, vilket hela högerpolitiken bygger på. Bostadssegregation hänger naturligtvis ihop med många andra komponenter och det behövs därför olika medel för att bekämpa den. Blandade bostadsformer, byggandet av billiga och attraktiva hyresrätter tillsammans med en antisegregationspolitik är nödvändigt.

9.1 Stärk boendeflytandet

De boendes makt över den egna bostaden och bostadsområdet behöver utvecklas. Det ska vara möjligt att påverka de processer, skeenden och beslut som rör boendet. Närhetsprincipen ska vara vägledande, dvs. beslut ska fattas så nära de berörda som möjligt, och boendeflytande ska kunna utövas på flera nivåer. Det enskilda hushållet ska kunna bestämma över den egna bosta-

Fel! Okänt namn på

den och de boende ska gemensamt kunna bestämma över utvecklingen i ett kvarter eller ett område.

Nuvarande regering har ändrat i Allbolagen genom att ta bort informationsplikten före beslut om överlåtelse av fast egendom och därmed begränsat hyresgästernas inflytande. Detsamma gäller inflytandet över bostadsföretagets vinstuttag och avsättningar till underhåll.

Regeringen bör därför återkomma med förslag på hur de boende i allmännyttiga bostäder kan ges ett större inflytande över de övergripande beslut som fattas i företagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För vissa boende kan kollektivhus vara ett alternativ; det är nu en boendeform under utveckling. Vad som är gemensamt varierar, men det innebär ett ökat inflytande och gemenskap i vardagen. Kollektivhus finns i olika upplåtelseformer och med olika innehåll. Det finns ingen anledning att styra detta. Däremot bör det ske en genomlysning av hinder i form av lagar och förordningar för de människor som önskar bo i någon form av kollektivhus. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10 Stärk bostadsbidragen

10.1 Mål och syfte med bostadsbidragen

Bostadsbidraget har haft både en bostadspolitisk och en familjepolitisk målsättning. Målens övergripande syfte har varit att inom ramen för den generella välfärden minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn. Ett bostadspolitiskt syfte med bidragen har varit att minska trångboddheten, medan ett familjepolitiskt är att omfördela resurser till barnfamiljer med låg ekonomisk bärkraft för att dessa ska ha råd att hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder.

Mot bakgrund av denna utveckling är det särskilt angeläget att se över bostadsbidragen. Bostadsbidragen måste på sikt höjas och indexeras så att de bättre motsvarar prisutvecklingen i samhället och därmed kan uppfylla sitt syfte.

De senaste årens diskussion om bostadsbidragen har lett till att målet för bostadsbidragen har känts otydligt. I budgetpropositionen för 2008 införde regeringen ett nytt mål för bostadsbidragen, där den familjepolitiska inriktningen förtydligas. I målet betonas endast barnfamiljer, något som Vänsterpartiet ställer sig negativt till eftersom vi anser att bostadsbidragen ska bli tillgängliga för fler grupper än vad som är fallet i dag.

Bostadsbidragens roll som en del av bostadspolitiken måste förstärkas och ett nytt mer preciserat mål för bostadsbidragen, som endast förhåller sig till de bostadspolitiska målen, bör således införas. Ytterligare en markering från regeringen att bostadsbidragen går mot att bli ett rent familjepolitiskt verktyg, utan någon koppling till bostadspolitiken, är att anslaget flyttas från utgiftsområde 18 (samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsu-

mentpolitik) till utgiftsområde 12 (ekonomisk familjepolitik). Vänsterpartiet föreslår att bostadsbidragen ska flyttas tillbaka till UO 18.

10.2 Ta bort åldersgränsen

Alla partier i riksdagen är i dag överens om behovet av det livslånga lärandet och rätten att studera när man blivit äldre. För att samhället ska få den kompetensutveckling som behövs är det betydelsefullt att alla har en möjlighet att förstärka sin kompetens. För individens möjlighet att förverkliga sitt livsprojekt måste de ekonomiska förutsättningarna vara goda. Trots insikten om bostadsbidragets betydelse för den studerandes ekonomi ställs en stor grupp utanför rätten till bostadsbidrag. Åldersgränsen för bostadsbidrag för vuxna utan barn kan ha en direkt hämmande effekt för just dessa gruppers möjlighet att studera.

Hemlösekommittén har i sitt slutbetänkande bl.a. lyft fram de negativa effekterna av åldersgränsen i bostadsbidraget. Där konstateras att flertalet hemlösa är ensamstående utan barn och äldre än 28 år. Avsaknaden av möjlighet till bostadsbidrag försvårar denna grupps möjlighet att få egen bostad.

Vänsterpartiet föreslår att fler grupper ska omfattas av bidraget än vad dagens regler medger. Den regel som i dag hindrar alla ensamstående över 28 år utan barn att söka bostadsbidrag, bör tas bort. Se även Vänsterpartiets budgetmotion (2011/12:Fi243).

10.3 Höj bostadstillägget

Bostadstillägget och det särskilda bostadstillägget till pensionärer utgör en viktig inkomstkälla för ålderspensionärer med låga inkomster. 75 % av låginkomstpensionärerna är kvinnor och fler kvinnor än män uppbär följaktligen bostadstillägg.

Fribelopsreglerna inom bostadstillägget bör ses över, för att möjliggöra att höjningar av garantipensionen och bostadstillägget kommer pensionärerna till del i så stor utsträckning som möjligt.

Detta slår hårt mot en redan utsatt grupp och måste rättas till. Vänsterpartiet föreslår för 2012 en höjning av ersättningsnivån i bostadstillägget för både pensionärer och personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Informationen om bostadstillägget måste också förbättras. Se även Vänsterpartiets budgetmotion (2011/12:Fi243).

11 Handlingsplan mot hemlöshet

För Vänsterpartiet är bostaden en social rättighet. Med det menas att alla människor ska ges likvärdiga möjligheter att leva i goda bostäder i bra miljöer till rimliga kostnader. Vid sidan av utbildning, arbete, vård och omsorg utgör

Fel! Okänt namn på

bostaden grunden för människors möjligheter att förverkliga sina livsprojekt. Att vara utan bostad är att vara berövad rätten till ett fullgott liv.

Rätten till en god bostad för alla var den sociala bostadspolitikens mål när den utformades på 1940-talet. För att nå detta mål insåg man i Sverige att det krävdes politiska beslut och en offensiv lagstiftning. Under 1960- och 70-talen samlades alla krafter för att komma till rätta med bostadsbristen, för statens del genom finansieringsgarantier, för kommunernas del genom insiktsfull markpolitik och planering.

De insatser som gjordes är ur ett historiskt perspektiv fantastiska. På två decennier lyckades staten och kommunerna avsevärt höja den generella boendestandarden samtidigt som bostadsbristen i det närmaste avskaffades.

Även om alla satsningar som gjordes inte var helt lyckade lyckades man icke desto mindre i princip radera ut hemlösheten under perioden 1975–1985. Under 1990-talet har den dock återkommit och permanentats på en mycket hög nivå. Det finns en rad olika metoder att mäta och definiera hemlöshet, men oavsett vilken vi väljer är det ovärdigt ett civiliserat samhälle att låta någon människa stå utan rätten till eget boende.

Stora grupper befinner sig i närheten av fattigdom och hemlöshet. För att förhindra att de hamnar där krävs verktyg för kommuner och stat för att dels förebygga hemlöshet, dels bekämpa den som redan är ett faktum. Det avgörande för att lösa problemet är att bygga bostäder som majoriteten har råd att bo i.

Dessutom måste bostadsbidragen fungera på ett sådant sätt att de grupper som av ekonomiska skäl i dag inte kan söka eller behålla bostäder får en rimlig möjlighet att göra det. Men därutöver krävs regleringar så att bostadsförsörjningen fungerar och bostäder kan fördelas under ordnade och ickediskriminerande former, något som en fri marknad aldrig kan garantera.

Rätten för alla till en egen bostad i Sverige borde vara självklar. Ingen i detta välmående land ska behöva vara utan en egen bostad. Problemet är nationellt och riksdag och regering bör därför också ta det nationella ansvaret. Det är dags att på allvar lyfta upp denna fråga på den politiska agendan.

Regeringen får i uppdrag av riksdagen att ta fram en nationell handlingsplan med en nollvision för hemlösheten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11.1 Hemlöshet: definitioner och räkningar

Hemlöshet är ett komplext problem som drabbar en heterogen grupp. Kommittén för hemlösa definierar hemlöshet i sitt slutbetänkande, Att motverka hemlöshet (SOU 2001:95), på följande sätt: ”En hemlös människa är en person som saknar tillgång till egen bostad och vars livsvillkor är sådana att han eller hon inte heller kan erhålla en reguljär bostad.” Den enda gemensamma nämnaren för hemlösa är alltså att man saknar en egen eller hyrd bostad och är utestängd från den reguljära bostadsmarknaden.

För att räknas som hemlös måste man både sakna bostad och ha sådana problem som leder till kontakter med behandlingshem, psykiatri och sociala

Fel! Okänt namn på

myndigheter. Den som ”bara” saknar egen bostad och inte kan få ett nytt kontrakt på grund av exempelvis betalningsanmärkningar räknas inte som hemlös i Socialstyrelsens kartläggningar.

Inte heller räknas en person som hemlös som för tillfället hyr en andrahandsbostad av socialtjänsten på den sekundära bostadsmarknaden. Det innebär att mörkertalet är betydande och att den reella omfattningen av hemlösheten är avsevärt större än den som Socialstyrelsen redovisar. Den grupp som antagligen är störst bland dessa okända utgörs av flyktingar som nekats uppehållstillstånd men finns kvar i landet, samt de asylsökande som vanligen inte har kontakt med dem som får Socialstyrelsens enkät.

För att få en klar bild över hur hemlösheten ser ut nationellt och jämfört med andra länder i Europa och hur den förändras över tid är det viktigt att statistiken utgår från en heltäckande och operationaliserbar definition. Det pågår sedan flera år ett arbete inom Feantsa, la Fédération Européennedrsociations Nationales Travaiillant avec les Sans-abri (fritt översatt: Den europeiska federationen för nationella organisationer som arbetar för bostadslösa), som är ett partipolitiskt obundet nätverk. De arbetar med hemlösa inom Europa och har ett tydligt mål att minska hemlösheten och verka för allas rätt till bostad. I Sverige har olika relevanta organisationer bildat en plattform som representerar Sverige på möten etc.

Feantsa arbetar för att skapa enhetliga definitioner av sådana problematiska boendesituationer som brukar kartläggas av nationer och frivilliga organisationer under beteckningen hemlöshet. Typologin innebär att begreppet ”hemlös” (*homeless*) överges och att man i stället talar om fyra olika problematiska boendesituationer: *roofless*, *houseless*, *insecure housing* och *inadequate housing*, vilket kan översättas med följande:

- ? utan tak över huvudet (uteliggare, boende på härbärgen, lågtröskelinstitutioner eller enkla hotell)
- ? bostadslös (tillfälligt boende, stödboende, fångar och andra som saknar bostad utanför institutionen)
- ? otryggt boende (inneboende hos anhöriga, vräkningshotade, boende med misshandlande partner, boende utan kontrakt eller med specialkontrakt) och
- ? undermåligt boende (utdömda bostäder, tält, extremt trångbodda etc.).

Fördelen med denna definition, som för närvarande prövas av olika organisationer och forskare i Europa (se Third Review of Statistics on Homelessness in Europe – Developing an Operational Definition of Homelessness av Edgar, Doherty & Meert 2004), är dels att den löser olika tvister om hur ”hemlöshet” ska definieras, dels är lättare att operationalisera, dels slutligen medger jämförelser mellan olika länder och över tid beträffande inte bara det totala antalet hemlösa utan också hur deras situation ser ut.

Den är också neutral med avseende på vem som råkar vara hyresvärd för den som saknar kontrakt med besittningsskydd och måste underkasta sig särskilda villkor för att få bo kvar. Socialstyrelsens och Boverkets fortsatta arbete med dessa frågor bör framöver anpassas till Feantsas rekommenderade definitioner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

11.2 Regelbunden kartläggning av hemlösheten

Socialstyrelsens tre nationella kartläggningar av hemlöshetens omfattning har alla genomförts utifrån givna regeringsuppdrag. Det rimliga vore i stället, som Kommittén för hemlösa framhöll i sitt slutbetänkande (SOU 2001:95), att regelbundna kartläggningar och uppföljningar ingår som en självklar del av Socialstyrelsens löpande verksamhet. Annars fungerar inte statistiken som ett hjälpmedel för ansvariga myndigheters strategiska arbete på central, regional och kommunal nivå för att motverka och minska hemlösheten i samhället.

Boverket genomför årligen enkäter till kommunerna om bostadsmarknadsläget. Häri ingår bl.a. frågor om huruvida det råder brist eller överskott på lägenheter, om förekomst av bostadsförmedling, förturer och kösystem inom allmännyttan, om samarbete mellan socialtjänst och privata och allmännyttiga hyresvärdar samt om de ökande svårigheterna att ordna bostäder åt hemlösa, ungdomar och äldre. Under några år kring millennieskiftet kartlades också kommunens sekundära bostadsmarknad, antal härbärgesplatser etc.

För att avsevärt förbättra informationen om bostadslöshetens utveckling och förändringar i de bostadslösas situation bör Boverkets och Socialstyrelsens kartläggningar samordnas. Socialstyrelsen och Boverket bör regelbundet kartlägga hemlöshet och boende för hemlösa, minst vart tredje år. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11.3 Minska antalet vräkningar

Från slutet av 1980-talet till mitten av 1990-talet ökade antalet verkställda vräkningar mycket kraftigt. Det huvudsakliga skälet var de kraftiga hyreshöjningar som följde efter 1991 års skattereform samtidigt som kommunala och privata bostadsföretag började tillämpa en hårdare linje mot hushåll med hyresskulder.

I Stockholm har ökningen varit 9 % jämfört med förra året då 538 barnfamiljer blivit vräkta. Det behövs utbildning och kunskap, samverkan med olika aktörer som kronofogden, konsumentbyrån m.fl. för att nyanlända och andra personer i utsatt läge ska få stöd och information innan en vräkning uppstår.

Hälften av alla Sveriges kommuner är dåliga på att hantera vräkningar. Boverket frågar också kommunerna om det finns barnfamiljer på den sekundära bostadsmarknaden. En stor del av kommunerna saknar uppgift om detta. I de 74 kommuner som har svarat, finns det sammanlagt mer än 2 600 barnfamiljer med totalt ungefär 4 000 barn, men mörkertalet är alltså stort (BME 2010). Otrygghet genom andrahandskontrakt för barnfamiljer måste åtgärdas och inte förstärkas.

Den absoluta majoriteten av de verkställda vräkningarna sker på grund av hyresskuld, varav flertalet inte gäller mer än 20 000 kr, vilket är mindre än vad det kostar att verkställa en vräkning. För 10 % av de vräkta är vräkningens grunden upprepade försenade hyresbetalningar trots att ingen hyresskuld kvarstår. Sådana förseningar kan bero på slarv, bristande kunskap om hyreslagens regler och tillämpningar eller oregelbundna utbetalningar av löner och

socialförsäkringar. Ungdomar är en grupp som ofta finns i den här kategorin. För att stärka ställningen för de hyresgäster som fastnat i skuldfällan eller saknar marginaler vid tillfälliga inkomstbortfall är det viktigt att man ser över hyreslagen från 1993 och förbättrar förutsättningarna för att de boende ska kunna behålla sina kontrakt. Detta gäller inte minst barnfamiljer.

En normal konsekvens av sena betalningar är, i andra sammanhang, först en betalningspåminnelse och därefter någon form av straffavgift. Detta borde vara en rimlig ordning också när det gäller försenad hyresinbetalning. Ingen borde kunna avhyllas enbart på grund av försenade inbetalningar.

En annan grupp av boende och hyresgäster som behöver ett starkare besittningsskydd för att undvika vräkningar och hemlöshet är kvinnor som misshandlas i hemmet av sin man/sambo. Denna misshandel sker ofta i kombination med att skadegörelse sker i lägenheten. Detta är normalt grund för uppsägning men då tas inte hänsyn till kvinnans och barnens behov av bostaden och deras situation som brottsoffer. Besittningsskyddet för brottsoffer behöver stärkas genom att deras rätt att fortsätta nyttja lägenheten bör skrivas in i hyreslagen.

Med beaktande av de konsekvenser som en vräkning får, är det nödvändigt att regeringen gör en översyn av 42 och 46 §§ hyreslagen för att stärka hyresgästernas besittningsskydd enligt motionens intentioner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Inte ens alla barnfamiljer har en bostad och tvingas t.o.m. att vara med om vräkningar. Utredningen "Vräkning och hemlöshet – drabbar också barn" (SOU 2005:88) bedömer att ca 1 000 barn per år berörs av vräkningar. I utredningen pekar man på behovet av att se vräkningen av barn som ett gemensamt ansvar för både socialtjänsten och kommunernas bostadspolitik. Ur ett barnperspektiv är "tak över huvudet" inte tillräckligt. För barn blir tillfälliga boenden en fortsatt otrygghet med byte av skola, dagis och kamrater.

Det är oacceptabelt att barn vräks och är hemlösa. Därför bör vräkningar av barn förbjudas. Det ska inte vara möjligt att vräka barnfamiljer innan dessa har ett gott boende att flytta till. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11.4 Hyresvärdarnas val av hyresgäster

Hyresvärdarna har under 1990-talet skärpt sin bedömning av nya hyresgäster. Kreditupplysning, referenser och kontakter med arbetsgivare är några av de verktyg som hyresvärdarna använder i sorteringen av sina tilltänkta hyresgäster, utöver det som närmast kan beskrivas som underrättelseverksamhet och som förekommit åtminstone inom allmännyttan i Malmö. Med andra ord har ingången till den reguljära bostadsmarknaden blivit mycket trång. I detta avseende skiljer sig i många fall de allmännyttiga hyresvärdarna inte nämnvärt från de privata.

Den uppmärksammade MKB-affären i Malmö, vintern 2005, är ett tydligt och avskräckande exempel på vad som kan hända när ett kommunalt bostadsföretag utformar sina egna lagstridiga rutiner och riktlinjer för att underlätta

Fel! Okänt namn på

avhysning av vad man anser vara misshagliga hyresgäster. Allmännyttan har, som bl.a. Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF) i Gävle framhållit, successivt ”befriats” från sitt bostadssociala ansvar och i stället anpassats till en mer konkurrensinriktad bostadsmarknad, vilket har medfört en skärpning av bostadsföretagens uthyrningspolicy.

Många hyresvärdar ställer en rad krav på de tilltänkta hyresgästerna. Kraven varierar från hyresvärd till hyresvärd. Villkoren för kontrakt dikteras av hyresvärdarna, hanteras godtyckligt av uthyrarna och inte vare sig avvisningskriterier eller enskilda beslut är möjliga att överklaga så länge de inte kan bevisas innebära uppenbar diskriminering. Framför allt ungdomar, men också socialbidragstagare, arbetslösa och lågavlönade, drabbas av hyresvärdarnas godtycke.

Boverket har de senaste åren haft ett särskilt uppdrag att utveckla indikatorer för att följa integration och segregation på bostadsmarknaden. Utifrån förslag i Ds 2006:9 ska man även inventera och kartlägga hur kraven och villkoren för att få en bostad ser ut i dag.

11.5 Bostad som en rättighet för alla

Socialtjänstlagen som den tolkas i dag garanterar inte hemlösa rätten till eget boende utan endast ”tak-över-huvudet”. Med rätt till bostad avser vi här den enskilde medborgarens rätt i strikt juridisk mening. Regeringens politik måste styras av ett rättighetsperspektiv i enlighet med både regeringsformen och de av riksdagen antagna bostadspolitiska målen, dvs. att bostaden är en social rättighet.

Rätten till bostad kan som Kommittén för hemlösa skriver inarbetas i socialtjänstlagen, där 4 kap. 1 § kompletteras med en bestämmelse om att rätt till bistånd också ska omfatta rätten till en egen bostad. Denna rättighet utgår från den definition av hemlöshet som Feantsa har och innebär att även hushåll med exempelvis ett inadekvat boende kan betraktas som hemlös och därmed omfattas av rätten till bostad.

Avsaknaden av en bostad är naturligtvis ett reellt problem även för dem som inte är klienter hos socialtjänsten. I dessa fall är det inte rimligt att den enskilde ska behöva vända sig till socialtjänsten för att kunna tillförsäkras en adekvat bostad, och socialtjänsten är inte heller dimensionerad för att klara av en sådan uppgift. Rätt till bostad i fall där socialtjänstlagen inte är tillämplig skulle i stället kunna inarbetas i nu gällande lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar och med den av oss föreslagna kommunala bostadsförmedlingen som ansvarig för att tillgodose detta behov.

Regeringen bör utreda och föreslå lagändringar, varigenom 4 kap. 1 § socialtjänstlagen kompletteras med en bestämmelse om rätt till egen bostad. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För att faktiskt kunna påverka vilka som får tillgång till privata fastighetsägares lägenheter måste kommunen ha makt att fördela dem. Bostadsanvisningsrättslagen gav kommunerna rätt att anvisa bostadssökande till bostadslägenhet som skulle upplåtas med hyresrätt eller bostadsrätt och var ett kraft-

Fel! Okänt namn på

fullt redskap för att garantera kommunmedborgarnas möjlighet till bostad. Erfarenheterna under den senaste tioårsperioden visar att det är nödvändigt att införa en lagstiftning på detta område.

Den föregående regeringen tillsatte en arbetsgrupp med uppgift att göra en översyn av bostadsförsörjningslagen och frågor rörande bl.a. kommunala bostadsförmedlingar.

Arbetsgruppen redovisade sina förslag i promemorian Ds 2006:9 där det bl.a. föreslås åtgärder som tydliggör kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Förslagen i Ds 2006:9 kan tillsammans med den tidigare bostadsanvisningsrättslagen tjäna som en lämplig utgångspunkt för kommande lagstiftningsarbete.

Regeringen bör utreda och föreslå en komplettering i lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar så att här införs en bestämmelse om rätt till egen bostad. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 5 oktober 2011

Amineh Kakabaveh (V)

Bengt Berg (V)

Eva Olofsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Marianne Berg (V)

Lena Olsson (V)